

"Natuur? Die kun je toch helemaal niet *aanleggen*!?"

November 2017

In de Krimpenerwaard werkt een programmateam aan natuurplannen vanwege "Gebiedsontwikkeling Veenweiden". CDA zocht enkele betrokken boeren midden in het gebied op en sprak met hen over hoe zij die plannen ervaren. CDA sprak ook met de ambtelijk programmamanager over zijn aanpak. Eerst kort uitleg; daarna enkele gespreksimpressies.

Welk probleem is er eigenlijk?

Bij elk project is het goed om eerst de vraag eenduidig te beantwoorden welk probleem/ welke problemen we eigenlijk gaan oplossen! Want dat er sprake is van een projectmatige aanpak, dat is zeker! In een ambitieuze planning (alles is gericht op afronding van het project in 2021) wordt er gewerkt aan de "Gebiedsontwikkeling Veenweiden", een plan om 2250 hectare natuur te realiseren. Dat is een gebied dat groter is dan de stad Gouda. Voor het totale project is, nu de Provincie nog 24 miljoen extra ter beschikking stelde, meer dan 70 miljoen Euro beschikbaar. Voor die miljoenen wordt er gewerkt aan oplossingen van diverse problemen: om te beginnen stelt de [natuurwet](#) dat de van nature in Nederland voorkomende dieren en planten steeds verder in de knel komen en dus beschermd moeten worden. Ook hun natuurlijke leefomgeving verdwijnt steeds meer en ook die moet beschermd worden. Maar er zijn meer problemen die om een oplossing vragen: om over langere termijn in de Krimpenerwaard nog steeds een florierende agrarische sector te hebben, moet er wel wat gebeuren. Door de concurrentie met grote agrarische bedrijven van buiten de Krimpenerwaard staat de winstgevendheid van de bedrijven onder druk; als er dan geen opvolgers meer zijn van de huidige boeren, dan verdwijnt de agrarische sector. En dan is er nóg een vraagstuk: de meters dikke veenlaag in de Krimpenerwaard is al vele jaren aan het inzakken; dat kan niet zo blijven doorgaan. Drie grote vraagstukken dus: (1) hoe behoud je de vogels, vissen en andere dieren? (2) hoe zorg je dat boeren over een poos nog steeds een boterham kunnen verdienen en niet failliet gaan? (3) hoe stop je de bodemdaling?

Is dat alles?

Nee, behalve deze 3 grote vraagstukken is er ook nog de wens om de recreatieve mogelijkheden in de Krimpenerwaard te vergroten zodat de "verblijfswaarde" toeneemt.

Is al dat geld bedoeld voor het aanpakken van al deze vraagstukken?

Ja! Met de nadruk op het behoud / ontwikkeling van het agrarische cultuurlandschap en de daarbij behorende natuurwaarden. Er is een stuurgroep gevormd waarbij de provincie Zuid-Holland opdrachtgever voor de 'natuur' en de gemeente opdrachtgever is voor de landbouwpoging, inclusief aanpak bodemdaling en de recreatie.

Maar wie betaalt dat allemaal?

De Provincie betaalt het grootste deel voor de natuurontwikkeling; het Waterschap (in meerderheid de boeren zelf dus) betaalt de benodigde aanpassing van het watersysteem om de polderpeilen te regelen alsmede de waterkwaliteit te verhogen en verder is er ook een Europese subsidie.

En natuurontwikkeling moet dit allemaal tegelijk oplossen?

Het is wel de grote vraag of dit allemaal tegelijk kan gaan lukken. Formeel luidt het standpunt: "het Veenweidenprogramma verbindt natuur, water en kansen voor landbouw en recreatie met elkaar".

Mooie plannen?

Mooie plannen en mooie woorden over "landbouwinnovatie, structuurversterking, verbetering bedrijfskringlopen & ketenbeheer en versterking van de biodiversiteit", maar wat vinden de boeren er zelf van? CDA ging op visite bij enkele boeren, die midden in het gebied wonen en werken en vroeg naar ervaringen. Die vraag was niet aan dovemans oren gesteld.

Een van hen heeft duidelijk wel zin om met natuur bezig te zijn en er aan te werken! Hij stak direct van wal en ik noteer het hier puntsgewijs:

- Natuur? Natuur kun je niet aanleggen! Natuur moet je de kans geven zich te ontwikkelen! Dat kost vele jaren! En ik kan het weten, want ik ben al jaren zelf bezig! Met name aan de slootkanten zijn kansen om diversiteit te laten ontstaan. Daar moet je niet altijd alles strak trekken, maar rietkragen de tijd geven zich te ontwikkelen. Dat kost tijd.
-
- En nog wat: de bodem hier is in vele eeuwen geworden wat hij nu is. Als je daar een kraan in stuurt, dan is het gedaan! Dan maak je vreselijk veel kapot! De zure veenbodem leg je aan het oppervlak en het land is ongeschikt voor dieren. Als je het verschil tussen waterpeil en bovenkant wilt verminderen, dan kun je beter het waterpeil omhoog brengen dan de bodem afgraven. Eeuwig zonde dat afplaggen! Praat me er niet van!
 - Dan nog dit: als je recreatie wilt bevorderen, leg dan een park aan! Noem dat geen "aangelegde natuur". Vogels hebben rust nodig. Geen mensen op een mountainbike en mensen die hun hond uitlaten! En als je schapen wilt laten lopen op een weiland waar hondendrollen liggen, dan kun je flink vaak de veearts bellen; fijn, al die extra medicijnen en al die extra kosten.... Komt ook weer op uw bord terecht.
 - Trouwens met te vochtige weilanden moet je ook heel erg oppassen voor [leverbot](#)! Zowel schapen als koeien kunnen een leveraandoening krijgen! Tussen het vochtige gras is het goed toeven voor de leverbotslak waardoor in de lever platwormen groeien. Schapen gaan er aan dood en koeien worden zwak.
 - De kunst is om de voedsel cirkel rond te maken en een natuurlijk evenwicht te herstellen voor vogels, vissen, schapen, koeien. Dat vereist een proces waarbij de boer de beste beheerder is. Het is immers zijn eigen grond! Hij gaat na afloop van het project niet naar huis ver weg, maar woont er altijd tussen. Juist een boer is de beste beheerder van het gebied!

- Weet je trouwens wat er gebeurt als je natuur "aanlegt" en het dan daarna niet goed beheert? Dan verwildert het. Biedt het ruimte aan allerlei roofdieren die hier niet thuishoren. Vergeet de weidevogels dan maar!

- Maar als ondernemer moet ik wel verder! Als ik duurzaam wil boeren, dan bouw ik een potstal; als ik economisch voordelig wil boeren, dan bouw ik een ligboxenstal. In het ene geval veel meer vaste mest, in het andere geval de bekende drijfmest. Ik kan daar niet mee blijven wachten!
- Ik wil veel actiever betrokken worden!

CDA sprak ook een andere boer die het "natuurboeren", zoals dat hier voorzien wordt, absoluut niet ziet zitten. Hij wil gezonde koeien die zo lang mogelijk in de wei lopen en waarbij hij aan het melken een gezonde boterham kan verdienen. Ook van dat gesprek noteer ik puntsgewijs wat er gezegd werd:

- Gebiedsontwikkeling Veenweiden is de nieuwe naam; jazerker maar niet alleen een nieuwe naam! Eerst was er een Veenweidepakt, een set afspraken waaraan ook de boeren hadden meegedaan. En nu? Nu zijn in ene al die afspraken van de baan!
- En de boeren? Die worden nergens meer bij betrokken. Wij mogen ons land inleveren en misschien straks wat werk uitvoeren.

- Er wordt gesproken over "lichte natuur" en "zware natuur".... Nou, ook op lichte natuur kun je niet boeren! Al je beesten worden ziek. En je hebt veel meer werk, want je hebt veel minder grasopbrengst. Ik heb nu 50 ha eigen grond en daar pacht ik nog een aantal hectares bij. Daarop kan ik zo'n 200 gezonde koeien prima houden. Zo lang mogelijk lopen ze buiten. Maar op "natuur"? Ik zou minstens naar 200 hectare moeten! Dat gaat toch helemaal niet werken hier in de Krimpenerwaard?

- Nee, voor mij is het wel duidelijk: of het plan moet van tafel of ik moet ergens anders kunnen beginnen. Maar dan moet ik wel een goede prijs krijgen voor mijn grond! Als ze mij de prijs betalen die ik er nu commercieel voor kan krijgen - met die natuurbestemming er op is dat veel te weinig - dan kom ik zo'n 30% tekort om ergens anders nieuwe grond te kunnen kopen. Nou, dat is al snel meer dan een paar miljoen! Ik zit gevangen op mijn eigen boerderij!

CDA sprak ook met de ambtelijk trekker van de stuurgroep van het project en ook deze ging uitgebreid in op vragen en aandachtspunten:

- Hoeveel ha moet er eigenlijk nog verworven worden? Eigenlijk hoeven niet alle gronden verworven te worden, maar er moeten wel natuurafspraken over worden gemaakt. Van de 2250 ha moeten we nog over zo'n 670 ha afspraken maken: of verwerven of in zelfrealisatie tot stand laten komen.

- Hoe zit het straks met beheer? De Provincie is in Zuid Holland verantwoordelijk voor het tot stand komen en in stand houden van het Nederlands Natuur Netwerk (NNN) Vroeger werd dit de "Ecologische hoofdstructuur" (EHS) genoemd. Het beheergeld is voor de komende jaren geregeld. Het is de bedoeling van de Provincie om beheerafspraken te maken met lokale ondernemers; het liefst ziet de Provincie dat er één beheerorganisatie komt waarmee de Provincie afspraken kan maken over de wijze van beheer, beheervergoedingen, maar ook bijvoorbeeld over kennisontwikkeling. Het is dus de Provincie die de beheervergoedingen zal financieren.
- Voor hoeveel ha zijn inmiddels beheerafspraken gemaakt of is daar zicht op? Uitgangspunt is dat alle 2250 ha beheerd gaan worden. Liefst dus onder leiding van één lokale beheerorganisatie. Een voordeel daarvan is dat er makkelijker onderling afspraken gemaakt kunnen worden in het belang van de natuur. Bijvoorbeeld als je weidevogels wilt laten overleven, dan moeten ze altijd ergens kunnen schuilen in hoger gras. Het is dus zaak het maaien te verspreiden over het seizoen. Hoe later iemand maait, hoe meer verbruiksvergoeding; zo kan er ingespeeld worden op zowel de natuur als op de behoefte van de diverse agrariërs.
- Hoe om te gaan met elkaar in de weg zittende belangen? We willen bepaalde gebieden inrichten als echte natuur, dus rust voor de vogels en de planten.; meer aan de randen kan er dan meer aandacht zijn voor recreatie: wandelpaden, plekken voor vogelspotters, e.d. Bepaalde paden kunnen we dan tijdens het broedseizoen sluiten voor publiek. Zaken als camperplaatsen dienen echt meer aan de randen buiten de natuur te komen en tevens ook goed per weg ontsloten te zijn.
- Hoe kijk je aan tegen het afplaggen van bodem, dit is immers onomkeerbaar? Waar koeien moeten kunnen blijven lopen willen we vooral de sloten meer afschuinen zodat er een bredere rand van water naar land ontstaat. Maar verder weg willen we wel hele weilanden afplaggen; anders duurt het meer dan 40 jaar voordat de gewenste botanische plantengroei gaat ontstaan; de toplaag is namelijk zo voedselrijk, dat daar bepaalde planten niet op gaan groeien. Maar dan hebben we het wel over echte beheergebieden; daarop kun je als boer dus geen geld verdienen en komt dit geheel neer op de beheervergoeding.
- Hoe kijk je aan tegen onteigening van agrariërs? Het liefst willen we er minnelijk uitkomen; het liefst ook dat de boer zelf de natuurvorming gaat oppakken. Maar als een boer dat echt niet wil, dan willen we uiteraard komen tot een goede volledige schadeloosstelling die gebaseerd is op de agrarische waarde van zijn huidige grond. Overigens is het, om die volledige schadeloosstelling te kunnen geven, nodig dat in het bestemmingsplan de natuurbestemming op deze gronden komt. In Nederland zijn in de Onteigeningswet overigens ook de nodige zekerheden geregeld.
- Wat hebben we nog niet besproken? We hebben het nog niet erg gehad over waterbeheersing. Bodemdaling en waterpeil hebben natuurlijk alles met elkaar te maken. Waar wij naar streven is maatwerkoplossingen: graag stellen we de lokale ondernemers in staat om zelf de regie te pakken op waterpeilbeheersing en waterkwaliteit in goed overleg met het waterschap. Zelf het peil hoger of lager kunnen zetten, afhankelijk van of een boer al of niet met machines of dieren dat land in wil. Als overmatig inlaten en uitpompen van water zo kan worden vermeden dan komt dat ook de waterkwaliteit ten goede. Een win-winsituatie.

En wat vindt het CDA ervan?

- Twee kernwoorden: **Respect** en **duurzaam beheer**.
- CDA is voorstander van landelijke, provinciale en lokale inzet is op natuurbehoud en natuurontwikkeling. Wij realiseren ons echter dat het hier gaat om een gebied dat nog groter is dan de stad Gouda. Aan de aanpak en aan het bereikte resultaat stelt het CDA dus wel bijzondere eisen:
 1. Ga **respectvol** om met de agrariërs die het gebied met liefde hebben gemaakt tot wat het nu is.
 2. Waarborg dat er straks een duurzaam **beheerd** gebied overblijft.
 3. Ga ook respectvol om met het **land**.
- **Respectvol** omgaan met de boeren die er nu werken betekent dat er zoveel mogelijk wordt samengewerkt. Zelfrealisatie is daarbij uitgangspunt. Dan moet een boer ook na de natuurontwikkeling nog steeds een goede boterham kunnen verdienen op die locatie. Alleen dan zal hij er blijven boeren. Alleen dan komen er opvolgers. Zelfrealisatie-mogelijkheden moeten ruimhartig zijn; een boer die ook natuurbeheerder wordt heeft veel meer grond nodig dan hij nu heeft. En die moet hij ook onderhouden. Er moet echt geholpen worden bij het tot stand brengen van een nieuw bedrijfsplan! Daar horen ook eenmalige investeringen bij om dat natuurboeren in de toekomst rendabel te krijgen.

En als een boer dit helemaal niet ziet zitten? Dan is het noodzakelijk dat de overheid die boer uitkoopt op een zodanige manier dat het voor hem mogelijk is om elders een vergelijkbaar bedrijf te starten. Ook daarbij mag je dan best wel ruimhartig zijn; bedenk zelf maar eens hoeveel mensen het zouden waarderen als zij uit het gebied waar ze zijn geboren en getogen, worden gehaald om bijvoorbeeld in Groningen verder te moeten gaan werken. Je familie en vrienden achterlatend...
- **Beheer**: het zekerstellen dat lokale boeren het gebied **blijven beheren**, hangt nauw samen met het eerste punt. Het is noodzakelijk om verwildering van gebieden te voorkomen. Zonder goed beheer verwordt "natuur" al vrij snel tot plaatsen waar brandnetels en distels, braamstruiken, muizen en ratten de dienst uitmaken. CDA wil aantoonbaar zien dat duurzaam beheer op de langere termijn is gewaarborgd. Verpaupering moet echt voorkomen worden! Gekoppeld hieraan wil het CDA dat de boeren zoveel mogelijk zelf eigenaar zijn van het gebied waarop zijn boeren. CDA beschouwt de agrariërs daarbij primair als ondernemers. Met ondernemers kunnen prima beheerafspraken worden gemaakt; dat is de juiste insteek. Zoek daarbij samen naar kansen en investeer daarin, zodat het gebied ook later gewoon op eigen benen kan blijven staan.
- **Het land**: CDA wil echt voorkomen dat zo'n groot gebied straks voor altijd aan een subsidie-infuus komt te hangen. De eigen verdien capaciteit dient zo hoog mogelijk te zijn, ook al maakt het gebied deel uit van het Nederlands Natuur Net. Daar hoort het afplaggen van grote stukken weiland wat het CDA betreft niet bij! Je krijgt dit nooit meer goed. En waarom zou je het doen? Denk gewoon op wat langere termijn. Afschuiven van slootkanten, OK; moedwillig vernielen van bruikbaar land? Nee.

Kees Larooij
Raadslid Krimpenerwaard (CDA)
www.tklarooij.nl